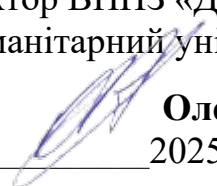

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор ВНПЗ «Дніпровський
гуманітарний університет»

Олег КИРИЧЕНКО
2025

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Психологічна реабілітація учасників бойових дій та їх сімей»

(назва навчальної дисципліни)

Освітній ступінь

магістр

(назва ступеня вищої освіти – бакалавр або магістр)

Спеціальність

С4 «Психологія»

(шифр і назва)

Освітня програма

«Психологія», наказ від 24.04.2025 № 32-02

(назва, дата і № наказу про затвердження ОП)

Статус навчальної дисципліни

обов'язкова

(обов'язкова або вибіркова)

Мова навчання:

українська

Дніпро – 2025

Психологія реабілітації учасників бойових дій та їх сімей// Робоча програма навчальної дисципліни. Дніпро : ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2025. 10с.

РОЗРОБНИК(-И): Варакута М.Л. старший викладач кафедри психології ВНПЗ Дніпровський гуманітарний університет

Розглянуто на засіданні кафедри психології 19 серпня 2025, протокол № 1

Схвалено Вченою радою університету, рекомендовано для використання в освітньому процесі протягом п'яти років. 29.08.2025, протокол № 13.

Мета викладення дисципліни «Психологічна реабілітації учасників бойових дій та їх сімей» полягає в наданні здобувачам глибоких знань і практичних навичок з психологічної підтримки, реабілітації та соціальної реінтеграції учасників бойових дій та їх родин. Основні цілі включають розуміння психологічних аспектів воєнного конфлікту, вивчення методів психологічної допомоги та реабілітаційних стратегій, а також підготовку до роботи з індивідуальними та груповими випадками, що потребують спеціалізованої психологічної підтримки. Також вона сприяє розвитку практичних навичок з психологічної допомоги, реабілітації та соціальної адаптації, необхідних для професійної діяльності в цій сфері.

Завдання курсу полягає в глибокому засвоєнні здобувачами теоретичного матеріалу, усвідомленні ними основних положень, правильному застосуванні їх висновків на практиці. Курс охоплює такі ключові аспекти, як посттравматичний стресовий розлад, методи психологічної реабілітації, підтримка у процесі реінтеграції в суспільство та профілактика вигорання серед спеціалістів.

Предметом вивчення дисципліни «Психологія реабілітації учасників бойових дій та їх сімей» є психологічні особливості та стани учасників бойових дій та їх сімей, методи та техніки психологічної підтримки, стратегії подолання ПТСР, організація реабілітаційних заходів, а також етичні та правові аспекти роботи з цією категорією осіб.

Вивчення дисципліни сприяє формуванню компетентностей за ОП «Психологія»:

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо

Спеціальні (фахові) компетентності (СК)

СК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики

СК2. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження з елементами наукової новизни та/або практичної значущості.

СК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.

СК8. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.

СК11. Здатність розробляти програми психологічної реабілітації людини.

СК12. Здатність надавати оперативну психологічну допомогу та використовувати методи психологічного захисту людини в умовах надзвичайних ситуацій.

Програмні результати навчання (ПРН)

ПРН2. Вміти організовувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів.

ПРН4. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій

ПРН5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.

ПРН6. Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.

ПРН14. Надавати оперативну психологічну допомогу особистості з гострими стресовими реакціями.

ПРН15. Керувати людськими ресурсами, робочими процесами та поведінкою фахівців у складних і екстремальних професійних ситуаціях.

ПРН16. Надавати кваліфіковану психологічну допомогу особистості у кризовому стані для активізації ресурсів її життєстійкості.

Передумови для вивчення навчальної дисципліни Психологія реабілітації учасників бойових дій та їх сімей» Для опанування дисципліни необхідні базові знання та навички отримані в процесі вивчення наступних дисциплін: «Загальна психологія», «Клінічна психологія», «Основи психотерапії», «Теоретико-методологічні проблеми психології», «Психологічна допомога в надзвичайних ситуаціях», «Теорія та практика психологічного консультування», «Психосоціальна реабілітація та інтеграція».

Обсяг навчальної дисципліни: Додатки 1.1, 1.2.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. ВСТУП ДО ПСИХОЛОГІЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ ТА ЇХ СІМЕЙ.

Визначення та предмет психології реабілітації; цілі й завдання в системі охорони психічного здоров'я; основні групи отримувачів допомоги (військовослужбовці, ветерани, члени сімей); наслідки пережитих бойових подій для психічного функціонування; принципи біопсихосоціальної моделі; етичні вимоги, інформована згода, конфіденційність.

ТЕМА 2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА МАРШРУТИ НАДАННЯ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ.

Державні стандарти організації психосоціальних послуг; перелік дозволених втручань і методів із доведеною ефективністю; послідовність маршрутизації від первинної медичної допомоги до спеціалізованих служб; документування випадку та ведення записів; міжвідомча взаємодія; межі компетентності психолога і критерії направлення до інших фахівців.

ТЕМА 3. ПСИХОДІАГНОСТИКА ТА ПЕРВИННЕ ОЦІНЮВАННЯ ПРИ РЕАКЦІЯХ НА ТРАВМАТИЧНІ ПОДІЇ.

Структура клінічного інтерв'ю та спостереження; відмежування гострої реакції на стрес, гострого стресового розладу, посттравматичного стресового розладу і розладів адаптації; оцінювання депресивної та тривожної симптоматики, уживання психоактивних речовин, порушень сну; оцінка ризику самопошкодження і небезпеки для інших; формулювання випадку за біопсихосоціальною логікою; план моніторингу змін у стані.

ТЕМА 4. НЕВІДКЛАДНІ ТА РАННІ ПСИХОЛОГІЧНІ ВТРУЧАННЯ.

Перша психологічна допомога: встановлення контакту, забезпечення безпеки, стабілізація, надання зрозумілої інформації, підключення соціальних ресурсів; кризове консультування та активне спостереження у перші тижні; психоедукація без ретравматизації; план безпеки при підвищеному ризику; показання для невідкладного медичного направлення; практики, що не рекомендуються через відсутність доказовості.

ТЕМА 5. ДОКАЗОВІ ПСИХОТЕРАПІЇ ПРИ ПОСТТРАВМАТИЧНОМУ СТРЕСОВОМУ РОЗЛАДІ ТА СУПУТНІХ СТАНАХ.

Травмофокусовані підходи: експозиційні методи, когнітивна терапія, десенсибілізація та переробка рухами очей; підготовка клієнта до лікування, структура і логіка сеансів, показання та протипоказання; масштабовані втручання низької інтенсивності для зниження рівня стресу в громаді; інтеграція лікування депресивних і тривожних розладів, розладів, пов'язаних

з уживанням психоактивних речовин, хронічного болю та безсоння; критерії вибору методу і планування оцінювання результатів.

ТЕМА 6. СІМ'Я ВЕТЕРАНА: ПАРНЕ Й СІМЕЙНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ, ПІДТРИМКА ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ.

Сім'я як система: ролі, межі, патерни взаємодії; вплив бойового досвіду на подружні стосунки і батьківство; профілактика домашнього насильства й ескалації конфліктів; психоедукація для партнера і дітей; базові техніки підтримки комунікації; співпраця зі школою та службами у справах сім'ї; включення сімейного компонента до індивідуального плану відновлення.

ТЕМА 7. СПЕЦІАЛЬНІ ГРУПИ ТА СКЛАДНІ КЛІНІЧНІ ВИПАДКИ.

Особи після полону і тортур: принципи безпечної допомоги та запобігання повторній травматизації; переживання втрати та складне горювання; моральна травма та відновлення ціннісної системи; черепно-мозкова травма, хронічний біль, порушення сну як фактори, що ускладнюють лікування; поєднання з розладами, пов'язаними з уживанням психоактивних речовин; внутрішньо переміщені особи та проблеми реінтеграції; адаптація плану втручання і міжсекторальна взаємодія.

ТЕМА 8. ОРГАНІЗАЦІЯ ПОСЛУГ, МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНА КОМАНДА, ЯКІСТЬ ТА БЕЗПЕКА ФАХІВЦЯ.

Побудова сервісу психологічної реабілітації: прийом звернень, ведення випадку, кейс-менеджмент; ролі та відповідальність мультидисциплінарної команди; співпраця з медичними й соціальними службами та ветеранськими організаціями; планування, моніторинг і оцінювання якості послуг; клінічні наради, супервізія та інтервізія; профілактика професійного вигорання, правила особистої та організаційної безпеки, етичні ризики і шляхи їх мінімізації.

Форми проведення занять: очна форма - лекції, семінарські та практичні заняття, самостійна робота; **заочна форма** - лекції, семінарські заняття, самостійна робота.

Форма підсумкового контролю:

Підсумковий контроль – це перевірка рівня засвоєння знань, навичок, вмінь та інших компетентностей за певний період навчання (семестр).

З навчальної дисципліни «Психологічна реабілітації учасників бойових дій та їх сімей» передбачено:

- для денної форми навчання – залік;
- для заочної форми навчання – залік.

ПОЛІТИКА КУРСУ, КРИТЕРІЇ ТА ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Політикою курсу «Психологічна реабілітації учасників бойових дій та їх сімей» є надання можливості здобувачам вищої освіти отримувати необхідні знання у повному обсязі (визначено рішенням кафедри та відображено у навчально-методичному комплексі із зазначеної дисципліни).

Для здобувачів вищої освіти очної форми навчання відвідування занять є обов'язковим. Поважними причинами для неявки на заняття є хвороба або академічна мобільність, які необхідно підтверджувати документами. Відсутність здобувача на заняттях передбачає самостійне опрацювання матеріалу та не звільняє здобувача від виконання завдання на самостійну підготовку або завдання поточного та підсумкового контролю.

Якщо здобувач вищої освіти не згоден з оцінюванням його знань, то він може оскаржити виставлену викладачем оцінку в установленому порядку. Порядок повторного проходження здобувачами вищої освіти контрольних заходів урегульовані процедурами університету.

Поточний контроль проводиться викладачами на всіх видах аудиторних занять. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки студентів за визначеною темою. Основна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між викладачами та студентами, управління навчальною мотивацією студентів. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується як викладачем – для коригування методів і засобів навчання, – так і студентами – для планування самостійної роботи.

Поточний контроль може проводитися у формі усного опитування, письмового експрес-контролю, виступів студентів при обговоренні теоретичних питань, а також у формі тестування.

Критерії оцінювання рівня знань за видами навчальної роботи здобувачів визначені кафедрою психології та знайшли своє відображення у «Стандарті організації та критеріїв оцінювання навчальної роботи здобувачів вищої освіти з дисциплін, що закріплені за кафедрою психології». Зі змістом документу можна ознайомитися на сайті Університету в розділі «Силабуси навчальних дисциплін/ Магістр / 053 Психологія» або за посиланням: <https://surl.li/fdotxa> або за QR-кодом.

За дотримання студентом політики академічної доброчесності під час виконання поставлених завдань кафедрою може бути прийняте рішення про надання здобувачу вищої освіти додаткових балів у період підсумкового контролю.

Схема формування оцінки. Розподіл балів за різними формами контролю для навчальної дисципліни.

ДЛЯ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ		
Поточний контроль (ПК)		Підсумковий контроль ЗАЛК (З)/ ЕКЗАМЕН (Е)
Аудиторна робота	Самостійна та індивідуальна робота	
≤ 40	≤ 20	
≤ 60		≤ 40
Підсумкова оцінка у випадку заліку (П) = ПК+ З ≤ 100		
Підсумкова оцінка у випадку складання екзамену (П) = ПК+Е ≤ 100		
ДЛЯ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ		
Поточний контроль (ПК)		Підсумковий контроль ЗАЛК (З)/ ЕКЗАМЕН (Е)
Аудиторна робота	Самостійна та індивідуальна робота	
≤ 20	≤ 40	
≤ 60		≤ 40
Підсумкова оцінка у випадку заліку (П) = ПК+ З ≤ 100		
Підсумкова оцінка у випадку складання екзамену (П) = ПК+Е ≤ 100		

Політика доброчесності: Обов'язковою умовою при нарахуванні загальної кількості балів здобувачу є необхідність дотримання принципів політики доброчесності. Дотримання академічної доброчесності передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, поточного та підсумкового контролю результатів навчання; посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Якщо має місце виявлення випадків академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, списування, обману з боку здобувачів встановлюється академічна відповідальність. До здобувачів застосовуються види відповідальності, передбачені частинами 6 та 7 статті 42 Закону України «Про освіту».

Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна: при вивченні дисципліни застосовується мультимедійне обладнання; графічні засоби; технічні засоби: звуко- і відеозаписи тощо.

Програмне забезпечення: Платформа Moodle, Zoom, PowerPoint, Microsoft Excel, Microsoft Word.

Інформаційне та методичне забезпечення навчальної дисципліни (рекомендовані джерела інформації). Додаток 2.

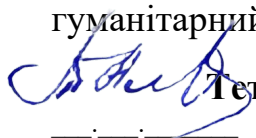
Додаток 1.1.
до Робочої програми з навчальної
дисципліни

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

ВНПЗ

«Дніпровський
гуманітарний університет»

Тетяна АЛФЬОРОВА

ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОЛОГІЯ РЕАБІЛІТАЦІЇ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ ТА ЇХ СІМЕЙ

(назва навчальної дисципліни)

Освітній ступінь **магістр**

(назва ступеня вищої освіти)

Спеціальність **С4 Психологія**

(шифр і назва)

на 2025/2026 навчальний рік

Форма навчання **ДЕННА** Обсяг **4** кредити ЄКТС, (**120** годин)

Курс **перший**

Групи

ПМ-25

№ теми згідно з РПНЛ	Назва теми (згідно з РПНД)	Загальний обсяг годин	Аудиторна робота				Самостійна (індивідуальна) робота
			Всього	Лекції	Семінари	Практ. заняття	
1	Вступ до психології реабілітації учасників бойових дій та їх сімей.	15	6	2	2	2	9
2	Нормативно-правові засади та маршрути надання психосоціальної допомоги в Україні	15	6	2	2	2	9
3	Психодіагностика та первинне оцінювання при реакціях на травматичні події	15	6	2	2	2	9
4	Невідкладні та ранні психологічні втручання	15	6	2	2	2	9
5	Доказові психотерапії при посттравматичному стресовому розладі та супутніх станах	15	6	2	2	2	9
6	Сім'я ветерана: парне й сімейне консультування, підтримка дітей та підлітків	15	6	2	2	2	9

№ теми згідно з РПНЛ	Назва теми (згідно з РПНД)	Загальний обсяг годин	Аудиторна робота				Самостійна (індивідуальна) робота
			Всього	Лекції	Семінари	Практ. заняття	
7	Спеціальні групи та складні клінічні випадки	15	6	2	2	2	9
8	Організація послуг, мультидисциплінарна команда, якість та безпека фахівця	15	6	2	2	2	9
	Разом за семестр	120	48	16	16	16	72
	Форма підсумкового контролю	іспит					

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри психології, протокол від «19» серпня 2025 року № 1.

Завідувач кафедри

Людмила ПРИСНЯКОВА

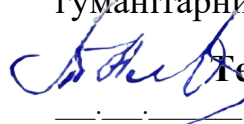
Додаток 1.2.
до Робочої програми з навчальної
дисципліни

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

ВНПЗ

«Дніпровський
гуманітарний університет»

Тетяна АЛФЬОРОВА

ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОЛОГІЯ РЕАБІЛІТАЦІЇ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ ТА ЇХ СІМЕЙ

(назва навчальної дисципліни)

Освітній ступінь **магістр**

(назва ступеня вищої освіти)

Спеціальність **С4 Психологія**

(шифр і назва)

на 2025/2026 навчальний рік

Форма навчання **заочна** Обсяг **4** кредити ЄКТС, (**120** годин)

Курс **перший**

Групи

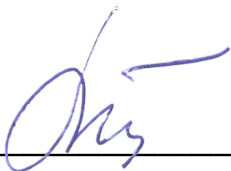
ПМ-25

№ теми згідно з РПНЛ	Назва теми (згідно з РПНД)	Загальний обсяг годин	Аудиторна робота				Самостійна (індивідуальна) робота
			Всього	Лекції	Семінари	Практ. заняття	
1	Вступ до психології реабілітації учасників бойових дій та їх сімей.	15	2	2			13
2	Нормативно-правові засади та маршрути надання психосоціальної допомоги в Україні	15	2	2			13
3	Психодіагностика та первинне оцінювання при реакціях на травматичні події	15	2	2			13
4	Невідкладні та ранні психологічні втручання	15	2	2			13
5	Доказові психотерапії при посттравматичному стресовому розладі та супутніх станах	15	2	2			13
6	Сім'я ветерана: парне й сімейне консультування, підтримка дітей та підлітків	15	4	2		2	11

№ теми згідно з РПНЛ	Назва теми (згідно з РПНД)	Загальний обсяг годин	Аудиторна робота				Самостійна (індивідуальна) робота
			Всього	Лекції	Семінари	Практ. заняття	
7	Спеціальні групи та складні клінічні випадки	15	2			2	13
8	Організація послуг, мультидисциплінарна команда, якість та безпека фахівця	15	2			2	13
	Разом за семестр	120	18	12		6	102
	Форма підсумкового контролю	іспит					

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри психології, протокол від «19» серпня 2025 року № 1.

Завідувач кафедри

Людмила ПРИСНЯКОВА

ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОЛОГІЯ РЕАБІЛІТАЦІЇ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ ТА ЇХ СІМЕЙ

(назва навчальної дисципліни)

Освітній ступінь **магістр**

(назва ступеня вищої освіти)

Спеціальність **С4 Психологія**

(шифр і назва)

на 2025/2026 навчальний рік

1. Етичний кодекс психолога.
2. Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»
3. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців і членів їх сімей»
4. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (далі - Закон)
5. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» № 1401-VIII від 02.06.2016, ВВР, 2016, № 28, (ст.532).
6. Наказ Міністерства у справах ветеранів України від 14 січня 2022 року № 5 «Про встановлення на 2022 рік граничної вартості послуг із психологічної реабілітації постраждалих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, членів їх сімей та членів сімей загиблих (померлих) таких осіб»
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2022 року № 1338 «Деякі питання надання психологічної допомоги ветеранам війни, членам їх сімей та деяким іншим категоріям осіб»

Підручники:

1. Консультативна психологія: підручник / І.С.Булах, В.У.Кузьменко, Е.О.Помиткін [та ін.] : Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. 482 с.
2. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 3. Київ, 2018. 236 с.
3. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 2. Київ, 2018. 240 с.

4. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. Київ, 2018. 208 с.

Навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:

1. Ми ПЕРЕЖИЛИ. Техніки відновлення для сімей військових, цивільних та дітей. Друге видання: практ. посіб. для внутрішньо переміщених осіб, демобілізованих та їхніх сімей / Психологічна кризова служба ГО «УАФПНПП», Посольство Сполученого королівства Великої Британії та Північної Ірландії в Україні. [авт.- уклад. Г. Циганенко, О. Масик, О. Григор'єва та ін.] за наук. ред. Г. В. Циганенко. Дніпро: Середняк Т.К., 2019, 96 с.

2. Кокун О. М. та ін. Забезпечення психологічної стійкості військовослужбовців в умовах бойових дій : метод. посіб. / О. М. Кокун, В. В. Ключков, В. М. Мороз, І. О. Пішко, Н. С. Лозінська. Київ-Одеса : Фенікс, 2022. 128 с. ISBN 978-966-928-814-1

3. Кокун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Олійник В.О., Хоружий С.М., Ларіонов С.О., Сириця М.В. Особливості надання психологічної допомоги військовослужбовцям, ветеранам та членам їхніх сімей цивільними психологами : метод. посіб. К. : 7БЦ, 2023. 175 с.

4. Психологічний супровід військовослужбовців, спрямований на психологічну реабілітацію постстресових психічних розладів : метод. посіб. / Н. В. Павлик. Київ, 2020. 92 с. – Бібліогр.: с. 90-92.

5. Психологія індивідуальної роботи з військовослужбовцями: навчально-методичний посібник / А. Неурова, А. Романишин. Київ. 2023. 335 с.

6. Алгоритм роботи військового психолога щодо психологічного забезпечення професійної діяльності особового складу Збройних Сил України (методичні рекомендації) / Міністерство оборони України, Наук.-дослід. центр гуманітар. проблем Збройних Сил України: Н.А. Агаєв, О.Г. Скрипкін, А.Б. Дейко, В.В. Поливанюк, О.В. Еверт. К.: НДЦ ГП ЗС України, 2016. 147 с.

7. Алещенко В. Психологічна реабілітація учасників бойових дій: теоретико-методологічне обґрунтування моделі. *Психологічний журнал*. 2019. Вип. 3. URL: <http://psyj.udpu.edu.ua/issue/view/11893>

8. Борисова О. Інтрузії у формі флешбеків як ядерний маркер посттравматичного стресового розладу в учасників бойових дій. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2023. Випуск 18. С. 10–20 *Visnyk of the Lviv University. Series Psychological sciences*. Issue 18. P. 10–20. DOI <https://doi.org/10.30970/PS.2023.18.2>

9. Борисова О.О. Методика ведення першої бесіди психолога з учасниками/учасницями бойових дій DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2023.55.6>

10. Борисова О.О. Нариси з кабінету психореабілітації військових: методика «Карта бойового досвіду». Загальна психологія. Історія психології.

11. Бриндіков Ю.Л. Теорія та практика реабілітації військовослужбовців – учасників бойових дій у системі соціальних служб : автореф. дис. ... докт. пед. наук. Тернопіль, 2019. 42 с.

12. Бриндіков Ю. Л. Теорія та практика реабілітації військовослужбовців - учасників бойових дій в системі соціальних служб : дис. ... д-ра педагогічних наук: 13.00.05 / Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2019. 559 с.

13. Буковська О. О. Гірченко О. Л. Сучасні напрямки психологічної реабілітації кризових станів, викликаних екстремальними ситуаціями. *Актуальні проблеми психології : збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка. Екологічна психологія*. 2019. Т. VII. Вип. 47. С. 19-27.

14. Гончар І. Роль реабілітаційного потенціалу особистості в ході соціально-психологічної реабілітації. Актуальні проблеми соціальної роботи: теорія і практика : колективна монографія / І. В. Албул, О. Д. Балдинюк, О. М. Бойко [та ін.]; за ред. Н. М. Коляди; МОН України, Розробник Гончар І.Г. Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Умань: Візаві, 2020. С. 67–75.

15. Горбунова В. В., Карачевський А. Б., Климчук В. О., Нетлюх Г. С., Романчук О. І. Соціально-психологічна підтримка адаптації ветеранів АТО : посібник для ведучих груп. Львів: Інститут психічного здоров'я Українського католицького університету, 2016. 96 с.

16. Гульбс О.А., Кобець О.В. Соціально-психологічна реабілітація учасників бойових дій. *Психологічний журнал*. 2021. Вип. 7.

17. Зарецька Н. В., Гридковець Л. М. Організаційні засади надання психологічної реабілітації учасникам АТО членам їх сімей. *Вісник КІБіТ*. 2016. № 7. С. 26–33.

18. Збірник методик для діагностики негативних психічних станів військовослужбовців : методичний посібник / Н.А. Агаєв та ін. Київ : НДЦ ГП ЗСУ, 2016. 234 с.

19. Зубовський Д. С. Особистісне зростання учасників АТО у посттравматичний період : дис. канд. психол. н. : 19.00.09 / Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського. Київ, 2019. 195 с.

20. Карачинський О. А. Трансформація смислових структур особистості комбатантів у реабілітаційний період : дис. канд. психол. н. : 19.00.09 / Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського. Київ, 2019. 175 с.

21. Кокун О.М., Агаєв Н.А., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Остапчук В.В. Психологічна робота з військовослужбовцями - учасниками АТО на етапі відновлення: Методичний посібник. К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2017. 282 с.

22. Кокун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Олійник В.О., Хоружий С.М., Ларіонов С.О., Сириця М.В. Особливості надання психологічної допомоги військовослужбовцям, ветеранам та членам їхніх сімей цивільними психологами : метод. посіб. К. : 7БЦ, 2023. 175 с.

23. Колесніченко О. С., Приходько І. І., Мацегора Я. В. Психологічна реабілітація військовослужбовців після виконання службово-бойових завдань в бойових умовах : монографія. Харків : НА НГУ, 2021. 75 с.
24. Макаренко С. Соціально-психологічна реабілітація учасників бойових дій. *PSYCHOLOGICAL JOURNAL* № 3 (13) 2018. DOI (Issue): <https://doi.org/10.31108/2018vol13iss3>
25. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи : навчальний посібник. Київ, 2018. Т. 1. 208 с.
26. Паливода Л. І. Проблема визначення понять «психічна травма», «психологічна травма» і «травма втрати» у психологічних проєкціях. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія. 2021. Том 32 (71). № 6.
27. Поліщук Н.Є., Біопсихосоціальна модель допомоги: основні принципи діагностики та лікування <https://neuronews.com.ua/ua/archive/2013/6-2/article-1241/biopsihosocialna-model-dopomogi-osnovni-principi-diagnostiki-ta-likuvannya#gsc.tab=0>
28. Путівник для ветеранів і членів їхніх родин у межах системи надання психологічної, медико-психологічної, психіатричної допомоги. *Збірник напрацювань і адаптованих матеріалів з досвіду діяльності Гарячої лінії кризової підтримки Українського ветеранського фонду* / автори Лашко О. В., Вареня Т. В., Тимофієв В. Г., Кошова І. В., Петрушко Є. М., Орловська Н. М., Циганкова Г. Ю., Тернопольська І. Д., Діденко О. В. 2023.
29. Реабілітація учасників бойових дій в Україні: досвід та перспективи : *Тези доповідей III Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Хмельницький, 2018. 232 с.
30. Реінтеграція ветеранів з інвалідністю : методичний посібник / укладачі: Соцька А., Олійник В., Гусак Н., Демко С., Головка Н., Чорнобровкіна В., Акименко Ю., Мельник Д., Сіренко Т., Лоюк І., Лялька Т. ; упорядниці матеріалів: Волгіна О., Іванова О., Лялька Т. ; Програма розвитку ООН у співпраці з Міністерством у справах ветеранів України. Київ, 2022. 78 с.
31. Технології психотерапевтичної допомоги постраждалим у подоланні проявів посттравматичного стресового розладу : монографія / З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, Г. П. Лазос [та ін.] ; за ред. З. Г. Кісарчук. Київ : Видавничий Дім «Слово». 2020. 179 с.

Інші джерела:

1. Не діагнозом єдиним або що означає біопсихосоціальна модель допомоги для українців?<https://www.mh4u.in.ua/shukayu-dopomogu/ne-diagnozom-yedynym-abo-shho-oznachaye-biopsyhosocialna-model-dopomogy-dlya-ukrayincziv/>
2. Особливості психічного стану учасників бойових дій. ULR: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpgclefindmkaj/https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/21539/1/59-61.pdf>
3. Сергій Васильович Тамарін система психологічної підтримки

учасників бойових дій сектору безпеки і оборони. ULR:
chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://dspace.univd.edu.ua/
server/api/core/bitstreams/f32941ac-c10d-4d31-a285-5b8406722964/content

4. “The Biopsychosocial Model Approach” (PDF). Rochester University.
Rochester University. Retrieved 18 April 2019. ULR:
[https://www.urmc.rochester.edu/medialibraries/urmcmedia/education/md/
documents/biopsychosocial-model-approach.pdf](https://www.urmc.rochester.edu/medialibraries/urmcmedia/education/md/documents/biopsychosocial-model-approach.pdf)

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ

КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

**ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

Психологія реабілітації учасників бойових дій та їх сімей			
(назва навчальної дисципліни)			
Освітній ступінь	магістр	Спеціальність	С4 Психологія
	(назва ступеня вищої освіти)		(шифр і назва)
Освітня програма	«Психологія», наказ 24.04.2025 № 32-02		
	(назва, дата і № наказу про затвердження ОП)		
Форма навчання	денна		
	(денна/заочна)		
у 2024/2025 навчальному році			

Плани семінарських (практичних) занять
обговорені та схвалені на засіданні
кафедри психології
протокол від 19.08.2025 року №1
Завідувач кафедри психології

(підпис)

Людмила ПРИСНЯКОВА

Психологія реабілітації учасників бойових дій та їх сімей // Плани семінарських (практичних) занять для денної/заочної форми навчання. Дніпро: ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2025. 28 с.

РОЗРОБНИК(-И): Варакута М.Л. старший викладач кафедри психології ВНПЗ Дніпровський гуманітарний університет

ТЕМА 1. ВСТУП ДО ПСИХОЛОГІЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ ТА ЇХ СІМЕЙ.

Семінарське заняття № 1 – 2 год.

План

1. Важливість теми реабілітації учасників бойових дій та їх сімей.
2. Поняття психології реабілітації:
3. Особливості психічного стану учасників бойових дій:
4. Сім'я як система підтримки:
5. Основні підходи до реабілітації:
6. Етика та професійні стандарти в роботі психолога

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню:

Психологія реабілітації, ПТСР, біопсихосоціальна модель, етичні принципи, професійні стандарти, психотерапевтичні методи, соціальна підтримка.

Практичне заняття № 1 – 2 год.

План

1. Аналіз кейсів учасників бойових дій: виявлення основних проявів і симптомів (тривога, депресивність, гіпервозбудження, уникнення, соматичні скарги), скринінг “red flags” (суїцидальний ризик, ризик насильства, психотичні симптоми) та маршрутизація.
2. Обговорення ролі сім'ї в реабілітації: ресурси/ризиків сімейної системи, межі взаємодії цивільного психолога; коротка психоедукація для членів сім'ї.

Кейс 1. «Сержант Олег»

Загальні дані: чоловік, 32 роки, неодружений, проживає з батьками.

Контекст: проходив службу у зоні бойових дій понад рік. Повернувся додому 6 місяців тому.

Скарги:

- труднощі зі сном (часті пробудження, кошмари зі «сценами бою»);
- уникання колишніх друзів і військових побратимів;
- дратівливість, конфлікти з батьками;
- зловживання алкоголем у вечірній час.

Ресурси: міцні родинні зв'язки (мати готова підтримувати), бажання повернутися на роботу в охоронній сфері.

Завдання студентам:

1. Визначте головні симптоми та розділіть їх на біологічні, психологічні та соціальні аспекти (BPS-модель).
2. Які «red flags» ви бачите?
3. Які ресурси сім'ї можна використати у реабілітації?
4. Кому і як маршрутизувати клієнта?

Кейс 2. «Леся і маленька донька»

Загальні дані: жінка, 28 років, дружина військовослужбовця, має дитину 4 років.

Контекст: чоловік повернувся з війни з пораненням. Леся відчуває постійне напруження через його агресивність і замкнутість.

Скарги:

- висока тривожність, перебільшений контроль за донькою;
- соматичні прояви (головний біль, тахікардія, проблеми зі сном);
- відсутність відчуття радості, сльозливість;
- уникання зустрічей із сусідами та подругами.

Ресурси: підтримка батьківської сім'ї, участь у жіночій групі взаємодопомоги при громадській організації.

Завдання студентам:

1. Які симптоми свідчать про тривожний та депресивний спектр?
2. Як впливає стан Лесі на дитину і чоловіка?
3. Які ресурси соціальної підтримки можна активізувати?
4. Які психоедукаційні кроки можна запропонувати?

Кейс 3. «Капітан Андрій»

Загальні дані: чоловік, 40 років, одружений, має двох дітей.

Контекст: служив офіцером на передовій. Повернувся додому 3 місяці тому.

Скарги:

- часті «спалахи гніву», підвищена дратівливість;
- уникання гучних місць («не можу бути на базарі, вибухає в голові»);
- флешбеки — у транспорті від різкого звуку відчуває, ніби знову під обстрілом;
- напруга у стосунках із дружиною, бо «не хоче говорити про війну».

Ресурси: дружина готова шукати допомогу; позитивний досвід командирської відповідальності; прагне повернутися до громадської діяльності.

Завдання студентам:

1. Які прояви вказують на можливий ПТСР?
2. Як можна описати цей випадок через біопсихосоціальну модель?
3. Які «red flags» слід врахувати?
4. Як побудувати первинний план підтримки (психоедукація, маршрутизація, робота з сім'єю)?

Уміння, які мають бути вироблені, та навички, які мають бути напрацьовані під час заняття: *Виявлення основних проявів та симптомів психічних розладів; розуміння меж компетентності психолога в процесі скринінгу.*

Завдання для самостійної роботи до Теми 1:

1. Напишіть есе (1000-1200 слів), в якому детально проаналізуйте біопсихосоціальну модель реабілітації. Окресліть основні компоненти цієї моделі (біологічний, психологічний та соціальний аспекти) та їхнє значення для реабілітації учасників бойових дій. Приведіть приклади з реальної практики або досліджень, які ілюструють ефективність кожного з аспектів моделі.

2. Оберіть один з психотерапевтичних методів (КПТ, експозиційна терапія, АСТ, психодинамічна терапія, групова терапія). Підготуйте презентацію (10-15 слайдів) про обраний метод, його основні принципи, техніки та ефективність у роботі з учасниками бойових дій.

Індивідуальні завдання до Теми 1:

1. Підготуйте короткий огляд (2-3 сторінки) наукових статей, що висвітлюють біопсихосоціальну модель реабілітації. Особливу увагу зверніть на приклади успішного застосування цієї моделі в різних країнах.

2. Зробити аналіз та підготувати коротку доповідь за розділом 1.2. «Специфіка стосунків психолог - клієнт у ситуації надання психологічної допомоги. Рекомендації психологу» методичного посібника, ст. 11:

Джерело: Кокун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Олійник В.О., Хоружий С.М., Ларіонов С.О., Сириця М.В. (2023). Особливості надання психологічної допомоги військовослужбовцям, ветеранам та членам їхніх сімей цивільними психологами : метод. посіб. Київ: 7БЦ, 175 с.

Орієнтири для виконання завдання:

- Визначити основні особливості взаємодії між психологом і клієнтом у контексті надання допомоги військовослужбовцям та їхнім сім'ям.
- Описати основні рекомендації для психологів щодо побудови ефективних стосунків із клієнтами в цій специфічній сфері.
- Підготувати коротку доповідь, яка містить ключові тези аналізу, а також ваші власні висновки та пропозиції щодо покращення практики.

Обсяг роботи: до 3 сторінок друкованого тексту.

ТЕМА 2.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА МАРШРУТИ НАДАННЯ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ.

Семінарське заняття №2_ – 2 год.

План

1. Нормативний каркас психічного здоров'я і психосоціальної допомоги в Україні: базові закони, підзаконні акти, стандарти.

2. Державні стандарти і вимоги до послуг: рівні допомоги, роль первинної ланки й спеціалізованих служб

3. Документування: інформована згода, короткий скринінг, запис візиту, направлення, конфіденційність і зберігання даних.

4. Межі компетентності і критерії направлення до інших фахівців.

5. Міжвідомча взаємодія: охорона здоров'я, соціальний захист, ГО, ветеранські сервіси, реабілітація.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню:
Правові засади охорони психічного здоров'я; IASC MHPSS; WHO mhGAP; Програма медичних гарантій; реабілітаційний маршрут; інформована згода; конфіденційність; міжвідомча взаємодія; критерії направлення; екстрене і планове направлення.

Практичне заняття № 2– 2год.

План

1. Аналіз кейсів: визначення рівня допомоги, побудова маршруту, аргументація направлення; заповнення структурованого запису.

2. Документування і перевірка на відповідність: інформована згода, мінімальний скринінг, формулювання направлення; перехресна перевірка записів на відповідність стандартам і етиці.

Кейс 1. «Направлення з первинки»

Загальні дані: чоловік, 31 рік, ветеран, прийшов за скеруванням сімейного лікаря.

Контекст: лікар фіксує тривожність, порушення сну, зниження працездатності. Медичних протипоказань немає.

Звернення: просить «порадити, як упоратися з напругою».

Додатково: заперечує суїцидальні думки, вживає алкоголь епізодично.

Завдання студентам:

1. Визначте рівень допомоги і побудуйте маршрут (первинка, психологічна допомога, за потреби реабілітаційні послуги).

2. Заповніть коротку BPS-нотатку і вкажіть, що саме фіксуєте у записі візиту.

3. Сформулюйте направлення: мета, очікуваний результат, контакт відповідального сервісу.

4. Позначте, які дані не слід вносити у запис (мінімізація даних, конфіденційність).

Кейс 2. «Сім'я і ризики»

Загальні дані: жінка, 29 років, дружина військовослужбовця; є дитина 5 років.

Контекст: скарги на тривогу, сльозливість, конфлікти з чоловіком; інколи підвищені голоси, без фізичного насильства.

Додатково: суїцидальні думки заперечує; дитина виглядає стурбованою, проблеми зі сном.

Завдання студентам:

1. Вказати ознаки підвищеного ризику/невідкладного стану (суїцидальні наміри або план, загроза насильства, виражені психотичні симптоми, тяжке вживання ПАР, дезорієнтація тощо) і визначити, чи потрібна екстрена передача.

2. Побудувати маршрут із міжвідомчою взаємодією: психолог, соціальні послуги, за потреби сімейна консультація.

3. Заповнити запис візиту: згода, короткий скринінг, BPS-нотатка, план фолоу-апу.

4. Сформулювати межі компетентності і умови для повторного оцінювання ризику.

Шаблон BPS-нотатки

Блок	Зміст (прикладові пункти для заповнення)
Біологічний рівень	Сон, апетит, соматичні скарги, вживання алкоголю/ліків, наявність хронічних захворювань
Психологічний рівень	Настрій, тривожність, агресивність, уникання, флешбеки, увага, мислення
Соціальний рівень	Сім'я, робота/навчання, друзі, соціальна підтримка, фінансове становище, житлові умови
Ознаки підвищеного ризику	Суїцидальні думки чи план, загроза насильства, психотичні прояви, тяжке зловживання ПАР, дезорієнтація
Попередня гіпотеза (коротко, без діагнозу)	Напр.: «Порушення сну, підвищена тривожність, конфлікти в сім'ї, потребує подальшого спостереження»
Рішення щодо маршруту	Самодопомога / психологічна підтримка / направлення до спеціалізованої служби / екстрена допомога

Шаблон плану фолоу-апу

Пункт	Що зазначити
Дата наступного контакту	Конкретна дата (через тиждень, два тощо)
Форма контакту	Особисто, онлайн, телефон
Мета фолоу-апу	Перевірка стану, уточнення ризиків, оцінка динаміки, планування наступних кроків
Відповідальна особа/служба	Психолог, лікар, соцпрацівник, координатор
Особливі зауваги	Напр.: «У разі погіршення стану – негайно звернутися на гарячу лінію / до екстрених служб»

Кейс 3. «Невідкладний стан»

Загальні дані: чоловік, 38 років, ветеран.

Контекст: повідомляє про нав'язливі думки самопошкодження, наявність плану, доступ до засобів.

Додатково: відмовляється від звернення до психіатра, каже «сам упораюсь».

Завдання студентам:

1. Визначте невідкладність і порядок дій для забезпечення безпеки.
2. Складіть короткий запис: ризики, дії, кому і як передаєте випадок, що документуєте.
3. Опишіть комунікацію щодо конфіденційності в умовах загрози життю.
4. Складіть маршрутизацію після стабілізації стану.

Уміння, які мають бути вироблені, та навички, які мають бути напрацьовані під час заняття: побудова маршруту відповідно до рівня допомоги і ризику; ведення юридично та етично коректного запису візиту; формулювання направлення; розрізнення екстреного і планового направлення; дотримання меж компетентності.

Завдання для самостійної роботи до Теми 2:

1. Проаналізувати нормативні документи України (базовий закон, наказ МОЗ №2083, програми НСЗУ) щодо маршрутизації клієнта в МГПП та порівняти з одним міжнародним стандартом (IASC MHPSS або WHO mhGAP). Обсяг: 1000–1200 слів; 5–7 джерел за останні 10 років; оформлення ДСТУ 2015р.

2. Побудувати карту маршрутів для трьох рівнів ризику (низький, середній, високий) з короткими поясненнями дій фахівця, документами і точками передачі випадку. Формат: таблиця або діаграма на 1 сторінку.

Індивідуальні завдання до Теми 2:

1. Скласти проєкт стандартної операційної процедури (SOP) «Первинний прийом, скринінг і маршрутизація». Включити: мету, сферу застосування, послідовність кроків, критерії ескалації, ролі/відповідальних, перелік форм/записів, посилання на норми. Обсяг: 1,5–2 сторінки.

ТЕМА 3.

ПСИХОДІАГНОСТИКА ТА ПЕРВИННЕ ОЦІНЮВАННЯ ПРИ РЕАКЦІЯХ НА ТРАВМАТИЧНІ ПОДІЇ.

Семінарське заняття № 3 – 2 год.

План

1. Структура первинного клінічного інтерв'ю та спостереження: цілі, етапи, етичні вимоги.
2. Відмежування станів: гостра реакція на стрес, гострий стресовий розлад, посттравматичний стресовий розлад, розлади адаптації.
3. Оцінювання симптоматики: депресивна, тривожна, уживання психоактивних речовин, порушення сну.
4. Оцінка ризику самопошкодження та небезпеки для інших: ознаки підвищеного ризику, порядок дій, документування.
5. Формулювання випадку за біопсихосоціальною логікою: коротка BPS-нотатка.

6. План моніторингу змін у стані: базові показники, інтервали, критерії перегляду маршруту.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню: *первинне клінічне інтерв'ю, спостереження, гостра реакція на стрес, гострий стресовий розлад, посттравматичний стресовий розлад, розлади адаптації, біопсихосоціальна модель, оцінка ризику, інформована згода, моніторинг стану, валідність і надійність скринінгових інструментів.*

Практичне заняття № 3– 2год.

План

1. Відпрацювання структури первинного інтерв'ю в онлайн-форматі: робота в парах, коротка презентація результатів.

2. Виконання скринінгових опитувальників на основі навчального кейсу, підрахунок балів і первинна інтерпретація в малих групах.

3. Групове обговорення результатів: виявлені ознаки підвищеного ризику, рішення щодо безпеки, обов'язкові елементи запису візиту.

4. Колективне формулювання прикладу BPS-нотатки та визначення мінімального плану моніторингу на 4–6 тижнів.

Уміння, які мають бути вироблені, та навички, які мають бути напрацьовані під час заняття:

- *проводити онлайн-моделювання первинного інтерв'ю та робити короткий опис стану;*
- *користуватися базовими онлайн-скринінговими опитувальниками (депресія, тривожність, ПТСР, ПАР, сон);*
- *виявляти ознаки підвищеного ризику і визначати порядок дій у віддаленому форматі;*
- *формулювати випадок у біопсихосоціальній логіці;*
- *складати короткий план моніторингу стану клієнта.*

Завдання для самостійної роботи до Теми 3:

1. Проаналізувати теоретичні моделі травматичного стресу (біомедичну, когнітивно-поведінкову, психодинамічну, біопсихосоціальну) та описати, як кожна пояснює виникнення й перебіг ПТСР (1000–1200 слів).

2. Порівняти діагностичні критерії DSM-5 та МКХ-11 для гострої реакції на стрес, гострого стресового розладу, ПТСР і розладів адаптації. Оформити у вигляді таблиці «схожості та відмінності».

3. Зробити огляд літератури (5–7 джерел за останні 10 років) з теми психодіагностики травматичних реакцій. Сформулювати висновок: які методи оцінки вважаються «золотим стандартом», які — допоміжними.

Індивідуальні завдання до Теми 3:

1. Підготувати реферат (2–3 сторінки) на тему «Роль спостереження у первинній психодіагностиці після травматичної події» з прикладами з наукових джерел.

2. Обрати одну сучасну наукову статтю (2020–2025 рр.) про діагностику ПТСР чи ГСР та написати рецензію: актуальність, мета, методи, результати, практична цінність, обмеження.

3. Виконати порівняльний аналіз підходів до оцінки ризику самопошкодження та оформити таблицю «методи – сильні сторони – обмеження – застосовність у практиці»..

ТЕМА 4. НЕВІДКЛАДНІ ТА РАННІ ПСИХОЛОГІЧНІ ВТРУЧАННЯ.

Семінарське заняття №4 – 2 год.

План

1. Перша психологічна допомога: принципи та етапи (контакт, безпека, стабілізація, зрозуміла інформація, соціальні ресурси).
2. Кризове консультування та активне спостереження у перші тижні.
3. Психоедукація без ризику ретравматизації: як і що пояснювати клієнтам та їхнім сім'ям.
4. План безпеки: коли і як складати при підвищеному ризику.
5. Показання для невідкладного медичного направлення.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню, включають: *перша психологічна допомога (PFA), кризове консультування, активне спостереження, психоедукація, план безпеки, невідкладне направлення, доказовість, шкідливі практики.*

Практичне заняття № 4 – 2 год.

План

1. Відпрацювання сценарію надання першої психологічної допомоги у малих групах (рольова гра: «психолог – клієнт»).
2. Аналіз кейсів: визначення, коли достатньо активного спостереження, а коли потрібне негайне направлення.
3. Складання індивідуального плану безпеки для клієнта з ознаками підвищеного ризику.
4. Обговорення прикладів практик, що не рекомендуються (дебрифінг у перші години, надмірне деталізування травматичної події, неперевірені техніки).

Уміння, які мають бути вироблені, та навички, які мають бути напрацьовані під час заняття:

- надання першої психологічної допомоги за структурою ППД;
- розпізнавання ситуацій, які потребують кризового консультування та/або невідкладного направлення;
- складання плану безпеки;
- критичне оцінювання практик з позиції доказовості.

Завдання для самостійної роботи до Теми 4:

1. Проаналізувати сучасні протоколи першої психологічної допомоги: спільні та відмінні риси, сильні сторони й обмеження (1000–1200 слів).
2. Підготувати короткий огляд літератури (3–4 джерела) щодо практик, які не рекомендуються у перші тижні після травми, пояснити, чому вони вважаються потенційно шкідливими.

Індивідуальні завдання до Теми 4:

1. Скласти алгоритм дій для психолога у форматі чек-листа «Перша зустріч після травматичної події» (до 1 сторінки).
2. Підготувати порівняльну таблицю «Показання для кризового консультування – показання для невідкладного медичного направлення» з короткими поясненнями.

ТЕМА 5.

ДОКАЗОВІ ПСИХОТЕРАПІЇ ПРИ ПОСТТРАВМАТИЧНОМУ СТРЕСОВОМУ РОЗЛАДІ ТА СУПУТНІХ СТАНАХ.

Семінарське заняття №5 – 2 год.

План

1. Поняття доказовості та джерела: національний перелік методів (наказ МОЗ №2118), міжнародні рекомендації (WHO, NICE, VA/DoD).
2. Травмофокусовані підходи: експозиційні методи; когнітивна терапія при ПТСР (СТ-PTSD/TF-CBT); EMDR.
3. Критерії вибору методу: показання, обмеження, протипоказання; військово-культурна чутливість; роль сім'ї

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню: *тривала експозиція (PE), когнітивна терапія при ПТСР (СТ-PTSD/TF-CBT), EMDR, сімейно-орієнтована підтримка, військово-культурна компетентність, низькоінтенсивні втручання в громаді, коморбідність, індикатори результату, план моніторингу, ознаки підвищеного ризику, маршрутизація до ветеранських/соціальних служб.*

Практичне заняття № 5– 2год.

План

1. Визначення методів за переліком: студенти за наказом №2118 відмічають, які методи підходять для ПТСР (F43.1) і які рекомендовані для супутніх станів (депресія, тривога, уживання ПАР, безсоння, хронічний біль).
2. Особливості роботи з військовослужбовцями та ветеранами в рамці доказових методів
 - Розуміння специфіки військової культури та досвіду
 - Врахування військових термінів та реалій служби

- Повага до військових традицій та цінностей
- 3. Побудова довірливих стосунків з клієнтами
- Техніки емпатії та активного слухання
- Методи створення безпечного середовища

Уміння, які мають бути вироблені, та навички, які мають бути напрацьовані під час заняття:

- *орієнтуватися в офіційних джерелах доказовості й співвідносити підходи з клінічним запитом та супутніми станами;*
- *аргументовано обирати психотерапевтичний підхід з урахуванням симптоматики, коморбідності, безпеки, сімейних ресурсів і контексту служби;*
- *планувати початок роботи: встановлення контакту, окреслення меж, базові стабілізаційні дії, умови маршрутизації;*

Завдання для самостійної роботи до Теми 5:

1. Обрати 6–8 методів із доказових і заповнити: чи доречні при ПТСР; для яких супутніх станів згадуються у джерелах (депресія, тривога, ПАР, безсоння, біль); коротко «коли доречно у ветерана/члена сім'ї» (1–2 рядки). Спиратися на Перелік №2118 та 1–2 міжнародні джерела.
2. Підготувати презентацію на тему «Особливості військової культури та її вплив на психологічне здоров'я».

Індивідуальні завдання до Теми 5:

1. Скласти 10 коротких запитань (4 варіанти відповіді) про показання/обмеження та базову логіку вибору методів при ПТСР і супутніх станах. Додати правильні відповіді й по 1 реченню пояснення.

ТЕМА 6.

СІМ'Я ВЕТЕРАНА: ПАРНЕ Й СІМЕЙНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ, ПІДТРИМКА ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ.

Семінарське заняття №6 – 2 год.

План

1. Сім'я як система: ролі, межі, типові патерни взаємодії після повернення.
2. Вплив бойового досвіду на подружні стосунки та батьківство; вторинний стрес у членів сім'ї.
3. Профілактика ескалації конфліктів і домашнього насильства; ознаки підвищеного ризику та алгоритм дій.
4. Психоедукація для партнера і дітей різного віку: що, як і коли пояснювати без ретравматизації.

5. Базові техніки підтримки комунікації: активне слухання, «я»-повідомлення, домовленості та «тайм-аут».

6. Співпраця зі школою та службами у справах сім'ї; включення сімейного компоненту до індивідуального плану відновлення.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню: сімейна система, ролі та межі, вторинний стрес, психоедукація, безпечна комунікація, ознаки підвищеного ризику, алгоритм маршрутизації, міжвідомча взаємодія, сімейний компонент індивідуального плану відновлення.

Практичне заняття № 6– 2год.

План

1. Кейс-аналіз «після повернення додому»: визначити зміни ролей і меж, назвати ризики ескалації, сформулювати 3–4 кроки психоедукації для партнера та для дитини молодшого/підліткового віку.

2. Міні-тренінг комунікації: відпрацювання активного слухання, «я»-повідомлень, коротких «тайм-аутів»; складання сімейних правил розмови і коротких домашніх домовленостей на 2 тижні.

3. План першої спільної зустрічі з парою/сім'єю: мета, структура, інформована згода, межі конфіденційності; фіксація ознак підвищеного ризику і порядок дій; що і як занести до робочого запису.

Уміння, які мають бути вироблені, та навички, які мають бути напрацьовані під час заняття:

- орієнтуватися в офіційних джерелах доказовості й співвідносити підходи з клінічним запитом та супутніми станами;
- аргументовано обирати психотерапевтичний підхід з урахуванням симптоматики, коморбідності, безпеки, сімейних ресурсів і контексту служби;
- планувати початок роботи: встановлення контакту, окреслення меж, базові стабілізаційні дії, умови маршрутизації.

Завдання для самостійної роботи до Теми 6:

1. Скласти на одній сторінці схему «Сім'я після повернення»: ролі, межі, типові конфліктні патерни; додати п'ять правил безпечної комунікації для дому та три кроки підтримки для партнера/дітей різного віку.

Індивідуальні завдання до Теми 6:

1. Пів сторінки «інфо-листа для партнера»: типові реакції після повернення, як підтримати, що робити в разі напруження в сім'ї, коли звертатися по допомогу; додати дві короткі вправи саморегуляції для дому.

2. Написання фахової наукової статті.

Формат і вимоги

Тип: оглядово-аналітична фахова стаття (без збору персональних даних).

Обсяг: 10-12 ст.

Технічні вимоги до оформлення статті: Поля – 3 см (нижнє), 2 см (верхнє), 2 см (ліве), 2 см (праве); Абзац – 1,25 см; Міжрядковий інтервал – 1,5 см; Шрифт – Times New Roman; Кегль – 14.

Посилання на джерела необхідно робити по тексту у круглих дужках із зазначенням транслітерованого прізвища автора та року видання: наприклад (Matsyuk, 2011), (Biletska, 2016)

Джерела: 10–20 позицій; поєднати національні та міжнародні, бажано $\geq 40\%$ за останні 10 років.

Структура: назва; анотація 150–200 слів; ключові слова (5–7); вступ (актуальність, мета); метод пошуку літератури (де/як шукали, коротко); основні розділи (теми статті); практичні рекомендації; обмеження огляду; висновки; список літератури (ДСТУ або APA).

Додатки (за бажанням): 1 таблиця/схема (напр., «сімейні ризики $\leftrightarrow$ втручання $\leftrightarrow$ показники моніторингу»).

Етика: без опису травматичних подробиць; жодних ідентифікаційних даних; якщо є навчальний кейс — мінімізований і змінений.

Запропоновані теми (обрати 1):

1. Психоедукація для сімей військових: структури модулів і ефекти
2. Роль адаптаційних механізмів у виживанні військових.
3. Підтримка дітей і підлітків у військових родинах.
4. Профілактика ескалації конфліктів і домашнього насильства у сім'ях ветеранів: роль психолога, міжвідомча взаємодія, прості алгоритми дій.
5. Соціально-психологічні чинники успішної реадаптації ветеранів. Роль сім'ї та спільноти.
6. Посттравматичні реакції у ветеранів і членів їхніх сімей. Інтегративний огляд підходів.

ТЕМА 7.

СПЕЦІАЛЬНІ ГРУПИ ТА СКЛАДНІ КЛІНІЧНІ ВИПАДКИ.

Семінарське заняття №7– 2 год.

План

1. Спеціальні групи (після полону/тортур, складне горювання, моральна травма, ВПО): ключові потреби та принципи безпечної допомоги.
2. Фактори, що ускладнюють лікування: черепно-мозкова травма, хронічний біль, порушення сну, вживання психоактивних речовин..
3. Понятійний диктант

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню:
Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню:

повторна травматизація, складне горювання, моральна травма, черепно-мозкова травма, постконтузійний синдром, коморбідність, стабілізація, план безпеки, міжсекторальна взаємодія, реінтеграція, індикатори моніторингу.

Практичне заняття № 7– 2год.

План

1. Кейс-аналіз у малих групах: три короткі вініетки (після полону; гостра втрата з ознаками складного горювання; ВПО з труднощами реінтеграції). Завдання: визначити головні проблеми, ознаки підвищеного ризику, сформулювати пріоритети втручання.

Уміння, які мають бути вироблені, та навички, які мають бути напрацьовані під час заняття:

- *орієнтуватися в офіційних джерелах доказовості й співвідносити підходи з клінічним запитом та супутніми станами;*
- *аргументовано обирати психотерапевтичний підхід з урахуванням симптоматики, коморбідності, безпеки, сімейних ресурсів і контексту служби;*
- *планувати початок роботи: встановлення контакту, окреслення меж, базові стабілізаційні дії, умови марширутизації.*

Завдання для самостійної роботи до Теми 7:

1. Концептуальна карта на 1 сторінку: порівняння моральної травми, складного горювання та ПТСР (ключові ознаки, базові компоненти допомоги, що відрізняє підходи).

Індивідуальні завдання до Теми 7:

1. Підготувати мультимедійну презентацію за темою «Запобігання повторній травматизації у підтримці ветеранів. Концептуальний аналіз» або «Складне горювання після бойових втрат. Диференціація та підходи до підтримки».

Тема 8.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОСЛУГ, МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНА КОМАНДА, ЯКІСТЬ ТА БЕЗПЕКА ФАХІВЦЯ.

Семінарське заняття №8 – 2 год.

План

1. Методи формування психологічної стійкості до психотравмуючих факторів війни.
2. Значення супервізії для професійного розвитку та підтримки психологів.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню:
включають психологічну стійкість, професійне вигорання, супервізію, індивідуальну супервізію, групову супервізію, методи саморегуляції та методи самопідтримки.

Практичне заняття № 8– 2год.

План

1. Практичні методи формування психологічної стійкості.
2. Проведення індивідуальної та групової супервізії.
3. Методи профілактики професійного вигорання.
4. Ознаки та фактори, що сприяють розвитку вигорання у консультантів.

Уміння, які мають бути вироблені, та навички, які мають бути напрацьовані під час заняття:

- *розвиток навичок формування психологічної стійкості.*
- *вміння проводити та брати участь в індивідуальній і груповій супервізії.*
- *вміння застосовувати методи саморегуляції та самопідтримки.*
- *розпізнавання ознак професійного вигорання.*
- *застосування методів профілактики вигорання.*
- *вміння визначати та управляти факторами, що сприяють розвитку вигорання.*

Завдання для самостійної роботи до Теми 8:

1. Вивчення теоретичних аспектів методів формування психологічної стійкості.
2. Аналіз і порівняння різних підходів до супервізії.

Індивідуальні завдання до Теми 8:

1. Написання реферату на тему «Методи саморегуляції у психологічній практиці».
2. Підготовка презентації на тему «Професійне вигорання: причини, ознаки, профілактика».

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО ТЕМИ 1:

Підручники:

1. Коkun О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Олійник В.О., Хоружий С.М., Ларіонов С.О., Сириця М.В. Особливості надання психологічної допомоги військовослужбовцям, ветеранам та членам їхніх сімей цивільними психологами : метод. посіб. К. : 7БЦ, 2023. 175 с.
2. Консультативна психологія: підручник / І.С.Булах, В.У.Кузьменко, Е.О.Помиткін [та ін.] : – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. - 482 с.
3. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 3. – Київ, 2018. – 236 с.
4. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 2. – Київ, 2018. – 240 с.
5. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. – Київ, 2018. – 208 с.

Навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:

1. Буковська О. О. Гірченко О. Л. Сучасні напрямки психологічної реабілітації кризових станів, викликаних екстремальними ситуаціями. Актуальні проблеми психології : збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка. Екологічна психологія. 2019. Т. VII. Вип. 47. С. 19-27.
2. Гончар І. Роль реабілітаційного потенціалу особистості в ході соціально-психологічної реабілітації. Актуальні проблеми соціальної роботи: теорія і практика : колективна монографія / І. В. Албул, О. Д. Балдинюк, О. М. Бойко [та ін.]; за ред. Н. М. Коляди; МОН України, Розробник Гончар І.Г. Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Умань: Візаві, 2020. С. 67–75.
3. Макаренко С. Соціально-психологічна реабілітація учасників бойових дій. PSYCHOLOGICAL JOURNAL № 3 (13) 2018. DOI (Issue): <https://doi.org/10.31108/2018vol13iss3>
4. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи : навчальний посібник. Київ, 2018. Т. 1. 208 с.
5. Поліщук Н.Є., Біопсихосоціальна модель допомоги: основні принципи діагностики та лікування <https://neuronews.com.ua/ua/archive/2013/6-2/article-1241/biopsihosocialna-model-dopomogi-osnovni-principi-diagnostiki-ta-likuvannya#gsc.tab=0>
6. Путівник для ветеранів і членів їхніх родин у межах системи надання психологічної, медико- психологічної, психіатричної допомоги. Збірник напрацювань і адаптованих матеріалів з досвіду діяльності Гарячої лінії кризової підтримки Українського ветеранського фонду / автори Лашко О. В., Вареня Т. В., Тимофієв В. Г., Кошова І. В., Петрушко Є. М., Орловська Н. М., Циганкова Г. Ю., Тернопольська І. Д., Діденко О. В.. - 2023. – XX с.

Інші джерела:

1. Не діагнозом єдиним або що означає біопсихосоціальна модель допомоги для українців? <https://www.mh4u.in.ua/shukayu-dopomogu/ne-diagnozom-yedynym-abo-shho-oznachaye-biopsyhosocialna-model-dopomogy-dlya-ukrayincziv/>

2. Особливості психічного стану учасників бойових дій. ULR: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/21539/1/59-61.pdf>

3. “The Biopsychosocial Model Approach” (PDF). Rochester University. Rochester University. Retrieved 18 April 2019. ULR: <https://www.urmc.rochester.edu/medialibraries/urmcmedia/education/md/documents/biopsychosocial-model-approach.pdf>

Інтернет-ресурси:

1. Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/>

2. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіційний сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО ТЕМИ 2:

Основні нормативні акти:

1. Етичний кодекс психолога.
2. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців і членів їх сімей»
3. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (далі - Закон)
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2022 року № 1338 «Деякі питання надання психологічної допомоги ветеранам війни, членам їх сімей та деяким іншим категоріям осіб»

Підручники:

1. Кокун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Олійник В.О., Хоружий С.М., Ларіонов С.О., Сириця М.В. Особливості надання психологічної допомоги військовослужбовцям, ветеранам та членам їхніх сімей цивільними психологами : метод. посіб. К. : 7БЦ, 2023. 175 с.

2. Консультативна психологія: підручник / І.С.Булах, В.У.Кузьменко, Е.О.Помиткін [та ін.] : – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. - 482 с.

Навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:

1. Алгоритм роботи військового психолога щодо психологічного забезпечення професійної діяльності особового складу Збройних Сил України (методичні рекомендації) / Міністерство оборони України, Наук.-дослід. центр гуманітар. проблем Збройних Сил України: Н.А. Агаєв, О.Г. Скрипкін, А.Б. Дейко, В.В. Поливанюк, О.В. Евєрт. – К.: НДЦ ГП ЗС України, 2016. – 147 с.

2. Алгоритм роботи військового психолога щодо психологічного забезпечення професійної діяльності особового складу Збройних Сил України (методичні рекомендації) / Міністерство оборони України, Наук.- дослід. центр гуманітар. проблем Збройних Сил України: Н.А. Агаєв, О.Г. Скрипкін,

А.Б. Дейко, В.В. Поливанюк, О.В. Еверт. – К.: НДЦ ГП ЗС України, 2016. – 147 с https://www.mil.gov.ua/content/pdf/avp_book.pdf

3. Зарецька Н. В., Гридковець Л. М. Організаційні засади надання психологічної реабілітації учасникам АТО членам їх сімей. Вісник КІБіТ. 2016. № 7. С. 26–33.

4. Путівник для ветеранів і членів їхніх родин у межах системи надання психологічної, медико- психологічної, психіатричної допомоги. Збірник напрацювань і адаптованих матеріалів з досвіду діяльності Гарячої лінії кризової підтримки Українського ветеранського фонду / автори Лашко О. В., Вареня Т. В., Тимофієв В. Г., Кошова І. В., Петрушко Є. М., Орловська Н. М., Циганкова Г. Ю., Тернопольська І. Д., Діденко О. В.. - 2023. – ХХ с.

5. Реінтеграція ветеранів з інвалідністю : методичний посібник / укладачі: Соцька А., Олійник В., Гусак Н., Демко С., Головка Н., Чорнобровкіна В., Акименко Ю., Мельник Д., Сіренко Т., Лоюк І., Лялька Т. ; упорядниці матеріалів: Волгіна О., Іванова О., Лялька Т. ; Програма розвитку ООН у співпраці з Міністерством у справах ветеранів України. Київ, 2022. 78 с.

Інші джерела:

1. Сергій Васильович ТАМАРІН СИСТЕМА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ. URL: <chrome-extension://efaidnbmninnibpcapjpcgclclefindmkaj/https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f32941ac-c10d-4d31-a285-5b8406722964/content>

Інтернет-ресурси:

1. Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/>

2. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіційний сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

3. ПВНЗ Дніпровський гуманітарний університет. Положення про організацію освітнього процесу. URL: https://dgu.edu.ua/files/images/documents/nmv/poloj_opp_2023%2B.pdf

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО ТЕМИ 3:

Основні нормативні акти:

1. Етичний кодекс психолога.

Підручники:

1. Консультативна психологія: підручник / І.С.Булах, В.У.Кузьменко, Е.О.Помиткін [та ін.] : – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. - 482 с.

2. Психологія індивідуальної роботи з військовослужбовцями: навчально-методичний посібник / А. Неурова, А. Романишин.– Київ. 2023. – 335 с.

Навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:

1. Борисова О. Інтрузії у формі флешбеків як ядерний маркер посттравматичного стресового розладу в учасників бойових дій. Вісник

Львівського університету. Серія психологічні науки. 2023. Випуск 18. С. 10–20
 Visnyk of the Lviv University. Series Psychological sciences. Issue 18. P. 10–20.
 DOI <https://doi.org/10.30970/PS.2023.18.2>

2. Борисова О.О. Методика ведення першої бесіди психолога з учасниками/учасницями бойових дій DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2023.55.6>

3. Борисова О.О. Нариси з кабінету психореабілітації військових: методика «Карта бойового досвіду». Загальна психологія. Історія психології. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія. Том 34 (73) № 3 2023 DOI <https://doi.org/10.32782/2709-3093/2023.3/01>

4. Збірник методик для діагностики негативних психічних станів військовослужбовців : методичний посібник / Н.А. Агаєв та ін. Київ : НДЦ ГП ЗСУ, 2016. 234 с.

5. Поліщук Н.Є., Біопсихосоціальна модель допомоги: основні принципи діагностики та лікування <https://neuronews.com.ua/ua/archive/2013/6-2/article-1241/biopsihosocialna-model-dopomogi-osnovni-principi-diagnostiki-ta-likuvannya#gsc.tab=0>

Інші джерела:

1. Особливості психічного стану учасників бойових дій. ULR: <chrome-extension://efaidnbnmnibpcajpcglclefindmkaj/https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/21539/1/59-61.pdf>

2. “The Biopsychosocial Model Approach” (PDF). Rochester University. Rochester University. Retrieved 18 April 2019. ULR: <https://www.urmc.rochester.edu/medialibraries/urmcmedia/education/md/documents/biopsychosocial-model-approach.pdf>

Інтернет-ресурси:

1. Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/>

2. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіційний сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО ТЕМИ 4:

Основні нормативні акти:

1. Етичний кодекс психолога.

Підручники:

1. Кокун О. М. та ін. К55 Забезпечення психологічної стійкості військовослужбовців в умовах бойових дій : метод. посіб. / О. М. Кокун, В. В. Ключков, В. М. Мороз, І. О. Пішко, Н. С. Лозінська. – Київ-Одеса : Фенікс, 2022. – 128 с. ISBN 978-966-928-814-1

2. Ми ПЕРЕЖИЛИ. Техніки відновлення для сімей військових, цивільних та дітей. Друге видання: практ. посіб. для внутрішньо переміщених осіб, демобілізованих та їхніх сімей / Психологічна кризова служба ГО «УАФПНПП», Посольство Сполученого королівства Великої Британії та Північної Ірландії в Україні. [авт.- уклад. Г. Циганенко, О. Масик,

О. Григор'єва та ін.] за наук. ред. Г. В. Циганенко. — Дніпро: Середняк Т.К., 2019, — 96 с.

Навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:

1. Алгоритм роботи військового психолога щодо психологічного забезпечення професійної діяльності особового складу Збройних Сил України (методичні рекомендації) / Міністерство оборони України, Наук.-дослід. центр гуманітар. проблем Збройних Сил України: Н.А. Агаєв, О.Г. Скрипкін, А.Б. Дейко, В.В. Поливанюк, О.В. Евєрт. — К.: НДЦ ГП ЗС України, 2016. — 147 с.

2. Алгоритм роботи військового психолога щодо психологічного забезпечення професійної діяльності особового складу Збройних Сил України (методичні рекомендації) / Міністерство оборони України, Наук.- дослід. центр гуманітар. проблем Збройних Сил України: Н.А. Агаєв, О.Г. Скрипкін, А.Б. Дейко, В.В. Поливанюк, О.В. Евєрт. — К.: НДЦ ГП ЗС України, 2016. — 147 с https://www.mil.gov.ua/content/pdf/avp_book.pdf

3. Кокун О.М., Агаєв Н.А., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Остапчук В.В. Психологічна робота з військовослужбовцями - учасниками АТО на етапі відновлення: Методичний посібник. — К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2017. — 282 с.

4. Путівник для ветеранів і членів їхніх родин у межах системи надання психологічної, медико- психологічної, психіатричної допомоги. Збірник напрацювань і адаптованих матеріалів з досвіду діяльності Гарячої лінії кризової підтримки Українського ветеранського фонду / автори Лашко О. В., Вареня Т. В., Тимофієв В. Г., Кошова І. В., Петрушко Є. М., Орловська Н. М., Циганкова Г. Ю., Тернопольська І. Д., Діденко О. В.. - 2023. — XX с.

Інтернет-ресурси:

1. Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/>

2. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіційний сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО ТЕМИ 5:

Основні нормативні акти:

1. Етичний кодекс психолога.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2022 року № 1338 «Деякі питання надання психологічної допомоги ветеранам війни, членам їх сімей та деяким іншим категоріям осіб»

Підручники:

1. Консультативна психологія: підручник / І.С.Булах, В.У.Кузьменко, Е.О.Помиткін [та ін.] : — Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. - 482 с.
2. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 3. — Київ, 2018. — 236 с.
3. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 2. — Київ, 2018. — 240 с.
4. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. — Київ, 2018. — 208 с.

5. Психологічний супровід військовослужбовців, спрямований на психологічну реабілітацію постстресових психічних розладів : метод. посіб. / Н. В. Павлик. – Київ, 2020. – 92 с. – Бібліогр.: с. 90-92.

Навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:

1. Горбунова В. В., Карачевський А. Б., Климчук В. О., Нетлюх Г. С., Романчук О. І. Соціально- психологічна підтримка адаптації ветеранів АТО : посібник для ведучих груп. Львів: Інститут психічного здоров'я Українського католицького університету, 2016. 96 с.

2. Збірник методик для діагностики негативних психічних станів військовослужбовців : методичний посібник / Н.А. Агаєв та ін. Київ : НДЦ ГП ЗСУ, 2016. 234 с.

3. Поліщук Н.Є., Біопсихосоціальна модель допомоги: основні принципи діагностики та лікування <https://neuronews.com.ua/ua/archive/2013/6-2/article-1241/biopsihosocialna-model-dopomogi-osnovni-principi-diagnostiki-ta-likuvannya#gsc.tab=0>

4. Технології психотерапевтичної допомоги постраждалим у подоланні проявів посттравматичного стресового розладу : монографія / З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, Г. П. Лазос [та ін.] ; за ред. З. Г. Кісарчук. Київ : Видавничий Дім «Слово». 2020. 179 с.

Інтернет-ресурси:

1. Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/>

2. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіційний сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО ТЕМИ 6:

Підручники:

1. Кокун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Олійник В.О., Хоружий С.М., Ларіонов С.О., Сириця М.В. Особливості надання психологічної допомоги військовослужбовцям, ветеранам та членам їхніх сімей цивільними психологами : метод. посіб. К. : 7БЦ, 2023. 175 с.

2. Ми ПЕРЕЖИЛИ. Техніки відновлення для сімей військових, цивільних та дітей. Друге видання: практ. посіб. для внутрішньо переміщених осіб, демобілізованих та їхніх сімей / Психологічна кризова служба ГО «УАФПНПП», Посольство Сполученого королівства Великої Британії та Північної Ірландії в Україні. [авт.- уклад. Г. Циганенко, О. Масик, О. Григор'єва та ін.] за наук. ред. Г. В. Циганенко. — Дніпро: Середняк Т.К., 2019, — 96 с.

3. Психологія індивідуальної роботи з військовослужбовцями: навчально-методичний посібник / А. Неурова, А. Романишин.— Київ. 2023. — 335 с.

Навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:

1. Горбунова В. В., Карачевський А. Б., Климчук В. О., Нетлюх Г. С., Романчук О. І. Соціально- психологічна підтримка адаптації ветеранів АТО :

посібник для ведучих груп. Львів: Інститут психічного здоров'я Українського католицького університету, 2016. 96 с.

2. Путівник для ветеранів і членів їхніх родин у межах системи надання психологічної, медико- психологічної, психіатричної допомоги. Збірник напрацювань і адаптованих матеріалів з досвіду діяльності Гарячої лінії кризової підтримки Українського ветеранського фонду / автори Лашко О. В., Вареня Т. В., Тимофієв В. Г., Кошова І. В., Петрушко Є. М., Орловська Н. М., Циганкова Г. Ю., Тернопольська І. Д., Діденко О. В.. - 2023. – XX с.

3. Реінтеграція ветеранів з інвалідністю : методичний посібник / укладачі: Соцька А., Олійник В., Гусак Н., Демко С., Головка Н., Чорнобровкіна В., Акименко Ю., Мельник Д., Сіренко Т., Лоюк І., Лялька Т. ; упорядниці матеріалів: Волгіна О., Іванова О., Лялька Т. ; Програма розвитку ООН у співпраці з Міністерством у справах ветеранів України. Київ, 2022. 78 с.

Інтернет-ресурси:

1. Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/>
2. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіційний сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО ТЕМИ 7:

Підручники:

1. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 3. – Київ, 2018. – 236 с.
2. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 2. – Київ, 2018. – 240 с.
3. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. – Київ, 2018. – 208 с.

Навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:

1. Алещенко В. Психологічна реабілітація учасників бойових дій: теоретико-методологічне обґрунтування моделі. Психологічний журнал. 2019. Вип. 3. URL: <http://psyj.udpu.edu.ua/issue/view/11893>
2. Гульбс О.А., Кобець О.В. Соціально-психологічна реабілітація учасників бойових дій. Психологічний журнал. 2021. Вип. 7.
3. Колесніченко О. С., Приходько І. І., Мацегора Я. В. Психологічна реабілітація військовослужбовців після виконання службово-бойових завдань в бойових умовах : монографія. Харків : НА НГУ, 2021. 75 с.
4. Паливода Л. І. Проблема визначення понять «психічна травма», «психологічна травма» і «травма втрати» у психологічних проєкціях. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія. 2021. Том 32 (71). № 6.

5. Реінтеграція ветеранів з інвалідністю : методичний посібник / укладачі: Соцька А., Олійник В., Гусак Н., Демко С., Головка Н., Чорнобровкіна В., Акименко Ю., Мельник Д., Сіренко Т., Лоюк І., Лялька Т. ;

упорядниці матеріалів: Волгіна О., Іванова О., Лялька Т. ; Програма розвитку ООН у співпраці з Міністерством у справах ветеранів України. Київ, 2022. 78 с.

Інтернет-ресурси:

1. Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/>
2. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіційний сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО ТЕМИ 8:

Основні нормативні акти:

1. Етичний кодекс психолога.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2022 року № 1338 «Деякі питання надання психологічної допомоги ветеранам війни, членам їх сімей та деяким іншим категоріям осіб»

Підручники:

1. Кокун О. М. та ін. К55 Забезпечення психологічної стійкості військовослужбовців в умовах бойових дій : метод. посіб. / О. М. Кокун, В. В. Клочков, В. М. Мороз, І. О. Пішко, Н. С. Лозінська. – Київ-Одеса : Фенікс, 2022. – 128 с. ISBN 978-966-928-814-1
2. Кокун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Олійник В.О., Хоружий С.М., Ларіонов С.О., Сириця М.В. Особливості надання психологічної допомоги військовослужбовцям, ветеранам та членам їхніх сімей цивільними психологами : метод. посіб. К. : 7БЦ, 2023. 175 с.
3. Консультативна психологія: підручник / І.С.Булах, В.У.Кузьменко, Е.О.Помиткін [та ін.] : – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. - 482 с.
4. Психологія індивідуальної роботи з військовослужбовцями: навчально-методичний посібник / А. Неурова, А. Романишин.– Київ. 2023. – 335 с.

Навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:

1. Алгоритм роботи військового психолога щодо психологічного забезпечення професійної діяльності особового складу Збройних Сил України (методичні рекомендації) / Міністерство оборони України, Наук.-дослід. центр гуманітар. проблем Збройних Сил України: Н.А. Агаєв, О.Г. Скрипкін, А.Б. Дейко, В.В. Поливанюк, О.В. Евєрт. – К.: НДЦ ГП ЗС України, 2016. – 147 с.
2. Алгоритм роботи військового психолога щодо психологічного забезпечення професійної діяльності особового складу Збройних Сил України (методичні рекомендації) / Міністерство оборони України, Наук.- дослід. центр гуманітар. проблем Збройних Сил України: Н.А. Агаєв, О.Г. Скрипкін, А.Б. Дейко, В.В. Поливанюк, О.В. Евєрт. – К.: НДЦ ГП ЗС України, 2016. – 147 с https://www.mil.gov.ua/content/pdf/avp_book.pdf
3. Зарецька Н. В., Гридковець Л. М. Організаційні засади надання психологічної реабілітації учасникам АТО членам їх сімей. Вісник КІБіТ. 2016. № 7. С. 26–33.

4. Кокун О.М., Агаєв Н.А., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Остапчук В.В. Психологічна робота з військовослужбовцями - учасниками АТО на етапі відновлення: Методичний посібник. – К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2017. – 282 с.

5. Путівник для ветеранів і членів їхніх родин у межах системи надання психологічної, медико- психологічної, психіатричної допомоги. Збірник напрацювань і адаптованих матеріалів з досвіду діяльності Гарячої лінії кризової підтримки Українського ветеранського фонду / автори Лашко О. В., Вареня Т. В., Тимофієв В. Г., Кошова І. В., Петрушко Є. М., Орловська Н. М., Циганкова Г. Ю., Тернопольська І. Д., Діденко О. В.. - 2023. – XX с.

Інші джерела:

1. Сергій Васильович ТАМАРІН. Система психологічної підтримки учасників бойових дій сектору безпеки і оборони. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f32941ac-c10d-4d31-a285-5b8406722964/content>

Інтернет-ресурси:

1. Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/>

2. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіційний сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

3. ПВНЗ Дніпровський гуманітарний університет. Положення про організацію освітнього процесу. URL: https://dgu.edu.ua/files/images/documents/nmv/poloj_opp_2023%2B.pdf

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Значення теми реабілітації учасників бойових дій та їх сімей.
2. Основні проблеми, що виникають у процесі реабілітації учасників бойових дій.
3. Вплив бойових дій на психічне здоров'я учасників та їх сімей.
4. Визначення психології реабілітації.
5. Основні завдання та цілі психології реабілітації.
6. Історія розвитку та становлення психології реабілітації.
7. Психологічні наслідки участі в бойових діях.
8. Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) та його основні симптоми.
9. Інші психічні розлади, пов'язані з участю в бойових діях.
10. Роль сім'ї в процесі реабілітації учасників бойових дій.
11. Психологічний вплив бойових дій на членів сім'ї учасника бойових дій.
12. Взаємозв'язок між учасником бойових дій та його сім'єю і його вплив на процес реабілітації.
13. Біопсихосоціальна модель реабілітації та її застосування в роботі з учасниками бойових дій.
14. Психотерапевтичні методи та техніки, що використовуються для реабілітації учасників бойових дій.
15. Роль соціальної підтримки та інтеграції в процесі реабілітації.
16. Етичні принципи, яких слід дотримуватися в роботі з учасниками бойових дій та їх сім'ями.
17. Професійні стандарти та компетенції, необхідні для роботи психолога реабілітації.
18. Важливість конфіденційності та дотримання прав клієнтів у роботі психолога.
19. Медитація та майндфулнес у психофізіологічній реабілітації.
20. Роль фізичної активності у відновленні після бойового стресу.
21. Гормональні зміни під час стресу, зокрема кортизол і адреналін.
22. Типові психофізіологічні реакції на стрес, включаючи реакцію "бий або біжи", вплив на серцевий ритм, дихання та м'язове напруження.
23. Вплив хронічного стресу на організм, включаючи психосоматичні розлади, зниження імунітету та виснаження організму.
24. Роль адаптаційних механізмів у виживанні.
25. Позитивні стратегії подолання стресу, такі як фізична активність, релаксація та соціальна підтримка.
26. Негативні стратегії подолання стресу, такі як вживання алкоголю та наркотиків, уникання.
27. Когнітивно-поведінкова терапія (КПТ) у психофізіологічній реабілітації.
28. Гештальт-терапія у психофізіологічній реабілітації.

29. Психодинамічна терапія у психофізіологічній реабілітації.
30. Методи релаксації та медитації, включаючи техніки дихання, прогресивну м'язову релаксацію, медитацію та майндфулнес.
31. Визначення бойового стресу.
32. Основні психологічні наслідки бойового стресу, включаючи посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), тривогу, депресію та порушення сну.
33. Визначення посттравматичного стресового розладу (ПТСР), його опис та історія вивчення.
34. Симптоми ПТСР
35. Механізми розвитку ПТСР
36. Психологічні фактори розвитку ПТСР, зокрема переживання та обробка травматичного досвіду.
37. Соціальні фактори, які впливають на розвиток ПТСР, зокрема підтримка та адаптація в суспільстві.
38. Визначення депресії та опис основних характеристик та видів депресії.
39. Визначення розладу адаптації та опис поняття та критерії діагностики.
40. Визначення та симптоми генералізованого тривожного розладу (ГТР) та панічного розладу.
41. Симптоми та механізми розвитку психосоматичних розладів.
42. Проблеми з агресією та імпульсивністю у учасників бойових дій: вплив бойового досвіду на контроль агресії та імпульсів.
43. Основні методи діагностики ПТСР та інших розладів: клінічні інтерв'ю, опитувальники, шкали.
44. Психотерапевтичні методи лікування ПТСР та інших розладів, включаючи когнітивно-поведінкову терапію (КПТ), експозиційну терапію та EMDR.
45. Комплексний підхід до лікування ПТСР та інших розладів: поєднання терапії та соціальної підтримки.
46. Основні психотерапевтичні підходи в психологічній реабілітації військовослужбовців та ветеранів, зокрема когнітивно-поведінкова терапія (КПТ) і психоаналітична терапія.
47. Альтернативні методи реабілітації, включаючи арт-терапію, музикотерапію та медитацію.
48. Побудова довірливих стосунків між психологом і клієнтом
49. Управління власними емоціями та професійним вигоранням психолога
50. Специфіка стосунків психолога з військовослужбовцями та ветеранами
51. Психологічні аспекти консультування військовослужбовців та ветеранів: робота з травматичними спогадами та симптомами ПТСР, підтримка у процесі адаптації до цивільного життя, робота з сім'ями

військовослужбовців та ветеранів.

52. Вплив бойових дій на родини військових

53. Психологічний вплив бойових дій на подружжя військовослужбовців

54. Психологічна допомога дітям і підліткам із травматичним досвідом.

55. Методи формування психологічної стійкості до психотравмуючих факторів війни, зокрема за допомогою психотерапії та супервізії.

56. Значення супервізії для професійного розвитку та підтримки психологів.

57. Методи супервізії: індивідуальна та групова супервізія.

58. Методи саморегуляції та самопідтримки.

59. Профілактика та подолання професійного вигорання у консультантів.

60. Розуміння професійного вигорання: визначення та ознаки вигорання, фактори, що сприяють розвитку вигорання у консультантів.

61. Огляд національних програм психореабілітації в Україні: державні та недержавні ініціативи з психореабілітації, специфічні програми та центри реабілітації.

62. Американський досвід психологічної допомоги військовослужбовцям і ветеранам війни.

63. Процес діагностики військовослужбовців: перший етап діагностики, збори анамнезу, первинне інтерв'ю, використання стандартизованих опитувальників та тестів для оцінки психологічного стану.

64. Основні методи тестування: психометричні тести (MMPI, BDI, PCL-5), проєктивні методи (ТАТ, Роршах).

65. Мультидисциплінарний комплексний підхід до реабілітації: командний підхід, роль різних спеціалістів у реабілітаційному процесі (психологів, психіатрів, соціальних працівників, фізіотерапевтів).

66. Комплексний підхід до лікування та важливість залучення родини до процесу реабілітації.

67. Психологічна адаптація військовослужбовців після повернення з бойових дій.

68. Психологічний стрес та травми, які залишаються після бойових дій.

69. Відчуття втрати мети та ідентичності після повернення.

70. Труднощі у адаптації до мирного життя та нових соціальних ролей.

71. Стратегії адаптації військовослужбовців до мирного життя.

72. Роль програм реабілітації в процесі адаптації.

73. Психологічна підтримка при реінтеграції в суспільство та взаємини в родині.

74. Рекомендації для військовослужбовців та їх родин щодо успішної реінтеграції в суспільство.